

Hnízdění volavky popelavé (*Ardea cinerea* L.) v rákosinách na Jičínsku

Breeding of the Grey Heron (*Ardea cinerea* L.) in reeds in Jičín region (eastern Bohemia)

Vladimír Šoltys⁽¹⁾ & Petr Hůlka⁽²⁾

⁽¹⁾ Na jihu 532, 506 01 Jičín, jicinvet@seznam.cz

⁽²⁾ Katedra zoologie, PřF UK, Viničná 7, 128 44 Praha 2, petr.hulka@centrum.cz

Úvod

Volavka popelavá (*Ardea cinerea* L.) je druhem s palearktickým typem rozšíření. Na našem území se vyskytuje celoročně v hojném počtu, který zahrnuje hnízdní populaci v koloniích, pohnízdni potulky s charakteristickou radiační disperzí a zimující ptáky ze severských zemí. Hnízdní výskyt na našem území je excentricky soustředěn hlavně na rybníčnaté pánve jižních Čech a jižní Moravy. Hnízdiště v ostatních regionech jsou více izolovaná a difúzně rozptýlená (HUDEC 1994).

Hnízdění volavky popelavé ve východních Čechách

V oblasti severovýchodních Čech jsou známy pouze tři nedávno vzniklé hnízdní kolonie. Počátkem 90. let 20. stol. vznikla na rybníce Krčský u Městce Králové ve Středočeském kraji, čítající v současnosti 50 postavených hnízd, z nichž je 20 – 25 každoročně obsazovaných (ŠOLTYS 2004). Od roku 1996 (POTUČEK 1996) existuje hnízdní kolonie volavek popelavých v NPR Bohdanečský rybník v Pardubickém kraji, jež v roce 2000 sestávala z 16 hnízd (ČESÁK 2001), dnes dosahuje až 40 párů. Od roku 1992 hnízdí volavka popelavá v okolí Příhráz v Českém ráji (BROULÍK in MRKÁČEK 2000). Tato kolonie čítala v roce 1996 již 20 hnízd (MRKÁČEK 2000). V roce 2004 bylo v této kolonii obsazeno dokonce 90 hnízd, v roce 2005 počet poklesl na 70 hnízd (JASSO in verb.) Na některých dalších lokalitách byly zaznamenány pokusy o zahnízdění, o jejichž úspěšnosti není nic známo, např. kopidlenská obora koncem 90. let min. století (SMOLÍK in verb.). Ostruženské rybníky v polovině 90. let min. století (Šoltys). Zmíněná lokalita je novým dosud nepopsaným hnízdištěm volavky popelavé.

Volavka popelavá staví hnízda v našich podmínkách téměř výlučně na stromech, ať již listnatých (topoly, duby, jasany, vrby), nebo jehličnatých (smrky, borovice). Hnízda jsou umístěna ve značné výši většinou přesahující 20 m, v některých případech až 35,5 m (HUDEC 1994).

Řada ojedinělých hnízdění byla však zaznamenána na pozoruhodných hnízdních podložkách. V našich podmínkách byla zaznamenána hnízdění v rákosí (POLÁČEK in ŠTASTNÝ 1996), v orobinci (BENDA in ŠTASTNÝ 1996), ve skřípinci (HÁČEK in ŠTASTNÝ 1996), v zatopených vrbových keřích (ŠEBELA, VONDRÁČEK & BENDA in ŠTASTNÝ 1996),

na dřevěné konstrukci v orobincovém porostu (PICHLÍK & PUDIL 2000), na mysliveckém posedu (ČESÁK 2001).

Hnízda volavek popelavých v rákosí jsou známa především ze sousedního Německa (DIEL 2002), Polska (CZAPULAK & ADAMSKI 2002), Velké Británie (MOSS 2002) a běžně v zemích mediteránní oblasti. Hnízdění v porostu rákosí jsme zaznamenali na rybníce Temník u Hořic v Podkrkonoší.

Charakteristika lokality

Rybník Temník (15,41 ha) se nachází v nadmořské výšce 250 m. Celkový břehový porost rybníka tvoří travnatý břeh (64 %), litorální porosty (26 %) a křoviny (10 %, vrba jíva). Z litorálních porostů je nejvíce zastoupen orobinec (65 %), dále rákosí 25 % a zbytek 10 % připadá na pobřežní litorál nižšího vegetačního pásma. Z celkové plochy bezprostředního okolí rybníka reprezentují pole (ječmen) ze 65 %, stromořadí břehů (topoly), listnatý les a křoviny zaujímají podíl 35 %. Hloubka vody se během hnízdní sezóny pohybovala mezi 80 až 105 cm a průhlednost vody do 20 cm.

Průběh hnízdění

Dne 27.3.2005 druhý z autorů pozoroval námluvy a projevy toku 5 párů volavek v rákosových porostech. O několik dní později první autor zaznamenal obdobné chování: 2.4.2005 na rybníce pozoroval několik exemplářů, kteří při vyplašení velmi neochotně odlétali z rákosových porostů rybníka. Některé volavky dokonce ve vzdálenějších částech rákosin či na stromech nezvykle setrvaly na stanovišti. V tuto dobu se hnízdění volavek nacházelo teprve v počátečních fázích inkubace, což je o několik týdnů později než u jiných hnízdišť, např. v jižních Čechách (HŮLKA in verb.).

Při dalších kontrolách lokality dne 24.4.2005, 2.5 a 3.5.2005 jsme vizuálně zjistili 7 postavených hnízd volavky popelavé na stoličkách rákosu a orobince. Jedno hnízdo bylo umístěno ve vzdálenosti 10 m od západního břehu rybníka, ostatní se nacházela v podstatně větší vzdálenosti, obvykle alespoň 30 m od břehu. Nejbližší vzdálenost dvou sousedních hnízd byla asi 3 m. Hnízda byla postavena ze suchých větviček listnatých stromů rostoucích v okolních lesích (jasan, topol, dub, olše, osika) na podkladě z orobincového materiálu.

Při podrobnějším průzkumu dne 26.5.2005 jsme nakonec potvrdili přítomnost 10 hnízd v různých stupních vývoje, ve 3 hnízdech se nacházela ještě vejce. Celkem jsme okroužkovali 26 mládát na 8 hnízdech, v průměru 3 mládáta na 1 hnízdo. O této skutečnosti byl informován majitel i nájemce rybníka, aby se předešlo nežádoucím zásahům do hnízdiště v hnízdní době. Zajímavou skutečnost jsme našli na 1 hnízde, kde jeden rodič byl adultní a druhý imaturní jedinec, což je u volavky popelavé velmi pozoruhodný jev. Rozměry 10 měřených hnízd dosahovaly těchto průměrných hodnot: délka 100 cm, šířka 86 cm, výška okraje hnízda nad hladinou 40 cm, vnitřní průměr hnízda 60 cm a hnízdní kotlinka 10 cm.

Poslední kontrola dne 19.8.2005 přinesla příznivé výsledky, ze kterých usuzujeme, že hnízdění bylo úspěšné: pozorovali jsme 37 mladých volavek, které se přes den zdržovaly na přilehlých polích a nocovaly na vytvořených orobincových stoličkách ze zbytků hnízd i dále v pozdní sezóně.

Závěr

Je zřejmé, že druh, jakým je volavka popelavá, nachází v této oblasti příznivé podmínky ohledně potravní nabídky, méně pak již co se týká hnízdního habitatu. Jeho přizpůsobivost dokládá i vznik zmíněného hnízdiště v rákosí, které je svou velikostí (10 obsazených hnízd) v našich podmínkách ojedinělé. Otázka, zda-li se však jedná o kolonialitu nebo izolované teritoriální páry, zůstává stále nedořešena a bude předmětem dalšího výzkumu. Zajímavé bude i sledování osudu těchto volavek v dalších letech.

Summary

The Grey Heron (*Ardea cinerea* L.) usually breeds in colonies high in the trees. However, breeding in reedbeds was recorded in central and southern Europe in many cases. In 2005, 10 pairs of the Grey Heron were found breeding in reed growths of the Temník pond in Jičín region. The habitat of the site is very heterogeneous with a large area of woodland, shrubs and littoral zones. However, the herons bred on the reed banks or islands exclusively. In total, 26 young were ringed. Later, after the fledging, 37 young herons were recorded, which indicates that breeding was successful. One question remains, however: formed those breeding herons a real colony or were they just solitary territorial pairs? There have to be more research done on this subject.

Literatura

- CZAPULAK A. & ADAMSKI A., 2002: Reproductive biology of the grey heron (*Ardea cinerea*) nesting in reed rushes. *Notatki Ornitologiczne*, 43 (4): 207-217.
- ČESÁK J., 2001: Neobvyklé umístění hnízda volavky popelavé (*Ardea cinerea* L.) v přírodní rezervaci Baroch. *Panurus*, 11: 135-137.
- DIEL O., 2002: Young grey herons in a reed nest. *Falke* 49 (11): 344-345.
- HUDEK K. (ed.), 1994: Fauna ČR a SR. Ptáci 1. *Academia, Praha*.
- MOSS R., 2002: Grey herons nesting on the ground. *British Birds*, 95 (8): 391-392.
- MRKÁČEK Z., 2000: Ptáci Českého ráje. *ZO ČSOP, Křižánky*.
- PICHLÍK T. & PUDIL M., 2000 : Hnízdění potápky rudokrké (*Podiceps grisegena*) ve Frýdlantském výběžku. *Zprávy ČSO*, 51: 13-14.